

## ISTORIA EDUCAȚIEI – Lev Nikolaevici Tolstoi (1828-1910)

Marele scriitor rus s-a născut în 1828 la Iasnaia Poliana (regiunea Tula), localitate unde mai târziu va deschide renumita școală. Studiază la Universitatea din Kazan, urmând la început orientalistica și dreptul. Intră pentru câțva timp în armată, participând la apărarea Sevastopolului (1854). Este transferat pentru scurt timp în armata dunăreană și locuiește câteva luni la București. Referitor la această perioadă, într-o scrisoare adresată mătusei sale, contesa Tatiana Ergolaskaia, tânărul ofițer descrie astfel Bucureștii: „Sunt năucit. Un oraș mare și frumos, obligația de a te prezenta multora, opera italiană și teatrul francez...” După demisia din armată se va dedica literaturii și, intermitent, acțiunilor filantropice.

În 1857, scriitorul a întreprins primele călătorii de documentare în Occident, cunoscând îndeaproape sistemul de învățământ față de care își manifestă o vie curiozitate, dar și o mărturisire critică. A călătorit mai întâi la Paris, unde a luat pentru prima dată contact cu o națiune liberă. Vizitează muzeele, frecventează teatrele, sălile de concert, urmează cursuri la Sorbona și la Collège de France. Din Franța a mers în Elveția, iar apoi în Germania, și în cele din urmă s-a întors acasă, la Iasnaia Poliana. Odată ajuns aici, și-a reluat încercările de reformă agricolă cu iobagii de pe moșia lui, iar în 1859, a deschis, pe moșia proprie, o școală pentru copiii de țărani pe care a coordonat-o până la sfârșitul vieții.

Ajungând la concluzia necesității de a renova educația în propria țară, emite și experimentează soluții noi. A elaborat revista Iasnaia Poliana și a publicat mai multe cărți și articole cu conținut pedagogic: *Educație și instrucție*, *Despre instrucția publică*, *Despre educație*, *Despre munca manuală*. De asemenea a publicat și un număr de manuale școlare.

### **Premise ale gândirii pedagogice**

O primă premisă o constituie cunoașterea pe viu a realității pedagogice din țara sa ori din Occident. Acuză educația din țările apusene de formalism, pedantism și restrângerea libertății individuale. O altă premisă este de ordin teoretic, avându-și originea în pedagogia lui Rousseau. Tolstoi crede că numai prin valorificarea libertății și spontaneității se poate clădi o educație pertinentă. Între 1852 și 1857 scrie o serie de nuvele cu caracter autobiografic, în care sondează universul spiritual al copilului și tânărului, emoțiile, procesele de deprindere a vieții, dezvoltarea morală a personalității. Având o reprezentare patriarhală asupra omului, remarcabilul scriitor rus va imprima gândirii despre educație o tentă sentimentalistă și romantică.

### **Concepția pedagogică**

Școala de la Iasnaia Poliana a constituit un fel de laborator unde a încercat supunerea la proba practicii a ideilor sale despre educație. Condițiile de derulare a proiectului educativ erau destul de rustice, iar, alături de câțiva dascăli, însuși scriitorul s-a implicat în activitatea de predare-învățare. Tolstoi crede că singura metodă a instruirii o constituie experiența personală, iar singurul ei criteriu este libertatea. Pentru marele scriitor, libertatea reprezintă principiul metafizic și moral, ca antiteză la pedagogia

autoritară, ce presupune o atitudine comprehensivă față de elev și față de demnitatea ființei umane. Libertatea în educație este un principiu care decurge din legile intime ale activității cognitive. Cunoașterea veritabilă se realizează într-un mod liber. Dacă această condiție este încălcată, dinamismul, spiritul de inițiativă, coerența își pierd orice eficiență și semnificație. A încercat să fundamenteze teoretic și acțional „educația liberă”, singura care-l poate conduce pe individ spre fericire. Reduce la minimum reglementarea și cere ca cel ce se instruieste să aibă libertatea deplină de a-și exprima nemulțumirea sau de a se sustrage de la acea instrucție care, instinctiv, nu-l satisface. Copiii aveau libertatea să frecventeze în voie activitățile (când doreau și cât voiau). Orarul era flexibil, iar tema discuțiilor putea fi aleasă de către elevi.

Ca și Rousseau, credea că orice învățare trebuie să fie un răspuns la întrebarea pusă de viață. După cum afirmă și Ștefan Bârsănescu „pentru Tolstoi, copilăria e armonia perfectă pe care educația nu o respectă: Pentru ce oare să sustragem pe copil din condițiile naturale de dezvoltare, din familie, din viața de acasă? Copilul crescut acasă e mai tare, mai puternic, mai independent, mai uman” (1976, p.51). După Tolstoi, educatorii greșesc și în alte sensuri: ei îndepărtează individul de prototipul copilului natural și-l apropie de un tip artificial de om; educația înăbușă în om toate facultățile înalte, pentru a nu dezvolta decât facultăți mediocre ca a percepția, memoria și atenția, iar „instrucția obligatorie și gratuită, regulată și organizată a făcut mai mult rău decât bine”.

Tolstoi face o distincție între instrucție și educație. Instrucția reprezintă un raport liber între oameni, un individ comunicând altuia anumite secvențe de cunoștințe. Educația se referă la sfera dezvoltării sentimentelor și ideilor morale. În acest plan, nu e loc de exersare a unor constrângeri din exterior. Conținutul educației se centrează mai mult pe compunere, desen, muzică. Încărcând lecția cu numeroase acte creative, „estetice”, această formă a activității poate fi exemplară mai ales pentru activitățile extrașcolare de astăzi (de pildă, se obișnuia ca istoria, lectura și cântul să se „predea” seara, la lumina lămpii). Copiii stăteau la școală aproximativ zece ore pe zi, iar predarea-învățarea se realiza într-o atmosferă tonică, destinsă. Alături de contribuții de ordin metodic, scriitorul rus a organizat și seminarii pentru pregătirea învățătorilor de la sate.

### **Texte reprezentative**

Lev Nikolaevici Tolstoi, *Texte pedagogice*

„Suntem convinși că instrucțiunea este în esență un proces istoric și de aceea nu are un scop final. Instrucțiunea în accepția cea mai largă a cuvântului, cuprinzând și educația, este, după convingerea noastră, acea activitate a omului care are la temelie tendința spre egalitate și legea eternă a mișcării înainte a culturii” (p.36).

**Bibliografie:** *Istoria educației*, Constantin Cucos, ed. Polirom, 2001.  
[www.wikipedia.org](http://www.wikipedia.org)